

Závěrečný projekt

1) **Téma:** Styly učení**Výzkumný problém:** Diagnostika stylů učení žáka**Výzkumná otázka:** Jaké styly učení preferují konkrétní žáci určité třídy na ZŠ?

Každý člověk je jedinečný a má svůj specifický způsob vnímání světa a učení se z něj. Učitelé by měli dát každému žákovi příležitost přistupovat k učení v co největší míře způsobem, který mu vyhovuje, a tuto jedinečnost rozvíjet. K tomu je nutné umět rozpoznat žákovy schopnosti a povahové rysy, které mohou učení v určitých případech napomáhat, nebo jej naopak brzdit. Diagnostika stylů učení je jednou z možností, jak může učitel určit, kteří žáci budou jak reagovat na určitý přístup k výuce a určité výukové metody. Pokud učitel ví, jaké styly učení preferují jeho jednotliví žáci, snadněji zvolí odpovídající způsoby, jak žákům učivo zprostředkovat zajímavou a pro ně přirozenou cestou.

Cílem výzkumu je v teoretické části shrnout základní poznatky o stylech učení a metody diagnostikování stylů učení. V praktické části pak tyto informace využít ke zkoumání, jaké způsoby učení vyhovují jednotlivým žákům určité třídy ZŠ. Výsledky budou sloužit jako podklad pro učitele dané třídy, jak s konkrétními žáky pracovat a které výukové metody volit. Celý výzkum také poslouží dalším učitelům, kteří mají zájem o diagnostiku a využití stylů učení žáků ve své praxi.

2) **Hlavní výzkumná otázka:** Jaké styly učení preferují konkrétní žáci určité třídy na ZŠ?

Vedlejší výzkumné otázky: Jaké metody může učitel použít při diagnostikování stylů učení u svých žáků? V jakých oblastech učitelské profese je možné využít poznatky o stylech učení?

3) Vzhledem k tomu, že výsledkem výzkumu by měl být profil jednotlivých žáků třídy, nezávisle na jejich počtu a dalších kvantitativních faktorech, bude výzkum využívat kvalitativních metod zkoumání. Cílem výzkumu není vyvodit z výsledků kvantitativní závěry (např. zastoupení jednotlivých stylů učení ve třídě), ale pomoci každému žáku a také třídnímu učiteli zkvalitnit proces učení a přizpůsobit jej co nejvíce jednotlivcům. Toto zaměření na jednotlivé žáky napovídá, že kvalitativní metody budou pro výzkum vhodnější než kvantitativní.

4) **Metoda sběru dat:** K diagnostice stylů učení je možné použít mnoho druhů metod (Mareš 1998). Aby byly výsledky co nejpřesnější, je dobré metody sběru dat kombinovat. Ve svém výzkumu jsem se primárně rozhodla pro použití dvou metod, analýzy produktů a strukturovaného rozhovoru. Výhoda této kombinace spočívá v tom, že analýza produktů žakovského učení je práce s již vytvořeným výtvořem (i kdyby jen pomocným pro učební proces), který je neměnný a na svém autorovi v tu chvíli již nezávislý. Strukturovaný rozhovor je naproti tomu práce s žákem osobně, s tím, co je ochoten o svém učení sdělit v závislosti na dalších okolnostech.

V případě dostatku času a ochoty žáků i třídního učitele je možné provést navíc ještě pozorování průběhu žakovského učení přímo ve škole.

Počet zkoumaných jednotek, způsob jejich kontaktování: Ve svém výzkumu bych ráda využila jedné školní třídy, což je v závislosti na škole v průměru asi 25 dětí. Kontakt s nimi bude navázán přes vedení školy a následně třídního učitele. To usnadní počáteční komunikaci a v případě dobré spolupráce s třídním učitelem zajistí i dostatek času a prostoru na výzkum.

5) Analýza produktů

U této metody nejde jen o hotové žákovské výtvořky, ale i pomocné nástroje ilustrující cestu k jejich vytvoření. Patří sem analýza náčrtků řešení, osnovy postupu a názorné obrázky zadaného úkolu, výpisky z literatury, způsob podtrhávání důležitých informací v textu, značky a zkratky, které žák při učení z textu používá, individuální způsob vedení poznámek a tak dále.

Strukturovaný rozhovor

Zaměřený na postupy, jaké žáci při učení používají. Co jim pomáhá se motivovat k učení, jakou formu předávání informací preferují (vizuální, auditivní, ...), jak sami své učení hodnotí.

1. Někteří žáci mají své oblíbené místo a polohu k učení – například sedí u stolu, chodí po místnosti nebo leží na pohovce. Máš ty nějaké oblíbené místo nebo polohu k učení?

2. Mnoho žáků u učení a psaní úkolů poslouchá televizi, rádio nebo hudbu. Posloucháš také něco, nebo máš na učení raději klid a ticho?

3. Když se učíš z textu, pamatuješ si rozložení učiva na stránce, barvu a styl písma nebo kde je v textu na stránce chyba?

4. Pamatuješ si lépe slova učitele nebo přečtený text?

5. Je pro tebe lepší sedět celou hodinu v klidu nebo máš raději, když se během výuky můžeš při určitých aktivitách pohybovat po třídě?

6. Máš rád praktické pokusy a hodiny, ve kterých si můžeš to, o čem se učíš, i zrovna prakticky vyzkoušet?

6) Vedení některých škol nemusí mít zájem o to, aby výzkum probíhal právě na jejich školách. Bude pravděpodobně nutné oslovit více škol a využít nejen hlavního proudu vzdělávání. Je také nutné najít třídního učitele, který bude chtít výsledky výzkumu využít pro svou práci, a bude tedy motivován se na výzkumu podílet časem a pomocí výzkumníků.

Je možné, že někteří žáci (a jejich rodiče) nebudou mít z různých důvodů o účast ve výzkumu zájem. Jednou z příčin by mohl být strach o zneužití osobních údajů dítěte a výsledků výzkumu. Osobní údaje žáků musí mít k dispozici samozřejmě jen třídní učitel a výzkumník (po dohodě případně další učitelé ochotní výsledky výzkumu využít), vše jen se svolením zákonných zástupců. Nicméně, nelze vyloučit variantu, že někteří rodiče nebudou chtít, aby se jejich dítě výzkumu zúčastnilo.

Dále může nastat situace, že se některé děti do školy dostaví jen nepravidelně (např. z důvodu nemoci), nebude možné je kontaktovat jinak a nebude tedy dostatek podkladů pro výzkum. Tento výzkum však není vázán na přesný počet jednotek, proto by tyto případné drobné problémy tohoto rázu neměly ohrozit jeho výsledek.

7) Strukturovaný rozhovor

Rozhovor byl veden s Karolínou S., žákyní 7. třídy ZŠ, do jejíž třídy patří 30 dětí. Třída byla vytvořena v podstatě nově minulý rok kvůli pohybu žáků ze ZŠ na osmiletá gymnázia.

Většina žáků se tedy zná rok a půl, někteří (z původní třídy) déle.

Třídní učitel své žáky poměrně dobře zná, na začátku 6. ročníku byla třída na adaptačním kurzu. Spolupráce žáků ve třídě je poměrně dobrá, údajně nemají v kolektivu žádné velké problémy.

Žádný žák ve třídě není integrovaný. Všichni žáci jsou hodnoceni známkami, slovní hodnocení není využíváno.

K vybavení kmenové třídy patří klasická tabule, pěkně upravené nástěnky, květiny a dataprojektor. Třída se nachází v přízemí školy.

Žáci se během týdne poměrně často pohybují po škole, neboť pro výuku odborných předmětů využívají alespoň částečně odborné učebny (přírodopis, dějepis a zeměpis, fyzika, informatika, anglický jazyk, občanská výchova, hudební výchova, výtvarná výchova, tělesná výchova). Tyto učebny mají většinou lepší vybavení než kmenová třída, navíc jsou uzpůsobené výuce daného předmětu (technické zabezpečení – počítače, reproduktory, promítací plátna, také plakáty, knihy, slovníky, tematické nástěnky, jiné uspořádání třídy (stoly do podkovy – podpora konverzace v anglickém jazyce), nářadí a vybavení v tělocvičně atd.).

Rozhovor probíhal asi 15 minut, některé otázky bylo třeba rozvést nebo dovysvětlit. Karolína ochotně spolupracovala, později mi také zapůjčila své sešity k nahlédnutí a okomentovala vše, na co jsem se ptala.

1. *Jaké činnosti tě ve škole nejvíce baví? (děláte ve škole spoustu věcí – píšete, kreslíte, cvičíte, ...- co z toho tě nejvíce baví?)* Psaní, protože se u něj nenučím, jinak asi kreslení a zpívání.

2. *Učíš se do hodin pravidelně nebo až nárazově před zkoušením nebo testem? Až před testem nebo když se další den zkouší.*

3. *Pokud se učíš, mohou za to častěji vnější okolnosti (například učitel, známky, rodiče, škola, test) nebo vnitřní, osobní důvody (například zájem o předmět, dlouhodobý záměr něčeho dosáhnout)? (je pro tebe důvod k učení častěji zvenku, že to po tobě někdo chce, nebo zevnitř, že ty sama chceš určitou věc umět?)* No, oboje, i když nejčastěji se učím asi kvůli známkám a testům.

4. *Když víš, že se musíš něco naučit na další den, co ti pomáhá si k učení sednout? Máš v souvislosti s učením nějaký způsob motivování a odměňování sebe sama? (proč si sedneš zrovna k učení a neděláš třeba něco jiného, lákavějšího?)* Prostě ten pocit, že zítra musím něco do školy umět, mi nedá. Musím si k tomu sednout. A většinou si uvařím hrnek čaje.

5. *Někteří žáci mají své oblíbené místo a polohu k učení – například sedí u stolu, chodí po místnosti nebo leží na pohovce. Máš ty nějaké oblíbené místo nebo polohu k učení?* Aní ne. I když, nejradši si lehnu na pohovku do deky, přitulí se ke mně pes a hezky hřeje.

6. *Mnoho žáků u učení a psaní úkolů poslouchá televizi, rádio nebo hudbu. Posloucháš také něco, nebo máš na učení raději klid a ticho?* Hudba je fajn, potichu. Televize a rádio by mě asi trochu rušily.

7. *Když se učíš z textu, pamatuješ si rozložení učiva na stránce, barvu a styl písma nebo kde je v textu na stránce chyba?* Podle toho, kolik toho je, a podle souvislostí. Logické věci, třeba fyziku, přímo v tom sešitě vidím. U biflovacích předmětů už to tak není. S učením mi nejvíce pomůžou konkrétní příklady, ty si pamatuju skvěle.

8. *Pamatuješ si učivo lépe, pokud jsi je od někoho slyšela, než kdybys je například jen četla?* Částečně, líp se mi pamatují vlastní formulace učitele nebo ostatních, než když jen někdo čte z knížky.

9. *Je pro tebe lepší sedět celou hodinu v klidu nebo máš raději, když se během výuky můžeš při určitých aktivitách pohybovat po třídě?* Podle předmětu a toho, co se zrovna učíme. Ale ráda i sedím, líp se mi soustředím a mám pocit, že se toho víc naučím.

10. *Máš ráda praktické pokusy a hodiny, ve kterých si můžeš to, o čem se učíš, i zrovna prakticky vyzkoušet?* Jasně, to je ze všeho nejlepší!

Analýza produktů

Školní sešity Karolíny, které mi dala k dispozici, byly upravené, pečlivě vedené a velmi barevné. Bohužel text byl v podstatě jen kopií učitelových výpisků na tabuli, tudíž se nedalo posoudit nic o Karolínině způsobu práce s informacemi (vypisování důležitých bodů atd.). Nicméně, důležité poznatky a nadpisy si podtrhávala a vybarvovala, podle vlastních slov jí barevná podoba sešitu při pozdějším učení pomáhá.

8) Z provedeného rozhovoru a analýzy produktů vyplynulo pro výzkum několik důležitých závěrů. První z nich se týká rozhovoru, při kterém je třeba otázky pokládat spíše jako témata k diskusi, protože odpověď někdy vyplyne až po několika podotázkách (ty jsou uvedené v závorkách) a pravděpodobně by šly ještě rozvést více do hloubky. Je také dobré předem přemýšlet o další možné formulaci otázky v případě, že nebyla pochopena jasně.

Co se týká analýzy produktů, bylo by dobré se domluvit s třídním učitelem, aby do výuky v rámci výzkumu zařadil i samostatnější aktivity, ze kterých by bylo možné zjistit úroveň a způsob práce žáků s informacemi (vlastní výpisky, značky, podtrhávání, náčrtky řešení), což není ze sešitů (kopie zápisu z tabule) zcela jasné.

A konečně, aby měla diagnostika stylů učení lepší výsledky a širší uplatnění pro jednotlivé žáky, bylo by třeba zařadit i další výzkumné metody, jako např. pozorování nebo testy týkající se jednotlivých stylů učení. Použití pouze rozhovoru a analýzy produktů znamená dosti povrchnou strukturu získaných informací, kterou by bylo třeba prohloubit dalšími výzkumnými metodami.

9)

FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997. 112 s. ISBN 80-7178-966-6.

JENSEN, Eric. *Introduction to Brain-Compatible Learning*. 2nd ed. Thousand Oaks: Corwin Press, 2007. 125 s. ISBN 18-9046-000-1.

HRABAL, Vladimír. *Pedagogickopsychologická diagnostika žáka*. Praha: SPN, 1989. 199 s. ISBN 80-04-22149-1.

HRABAL, Vladimír ml. *Diagnostika: pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002. 199 s. ISBN 8024603195.

KOLB, David A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice-Hall, 1984. 256 s. ISBN 01-3295-261-0.

KULIČ, Václav. *Psychologie řízeného učení*. Praha: Academia, 1992. 187 s. ISBN 80-200-0447-5.

MAREŠ, Jan. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. 240 s. ISBN 80-7178-246-7.

SOVÁK, Miloš. *Učení nemusí být mučení*. Praha: SPN, 1990. 117 s. ISBN 80-04-24306-1.

TILESTON, Donna W. *10 best teaching practices: how brain research, learning styles, and standards define teaching competencies*. 2nd ed. Thousand Oaks: Corwin Press, 2005. 111 s. ISBN 14-1291-472-8.

VERSTER, Cheron. Learning styles and teaching. *Teaching English* [online]. 8.9.2010, [cit. 2011-01-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.teachingenglish.org.uk/think/articles/learning-styles-teaching>>.

Váš projekt je spíš než výzkumem aplikací určité diagnostiky (chybí tam zobecnění, cílem je jen přinést poznatky o konkrétních žácích). Ale beru to, máte to dobře zpracované. Kdybyste chtěla udělat něco, co se více blíží výzkumu, mohla byste se například věnovat tomu, jak souvisí styly učení preferované jednotlivými žáky s jejich charakteristikami (existence poruchy řeči nebo učení, temperament, pohlaví, atd.).